

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία της μουσικής στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση

Γιάννης Σταύρου

Δάσκαλος, Διδάκτορας Μουσικοπαιδαγωγικών

1. Εισαγωγή

Παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις αποτελεί γενική παραδοχή ότι η αποτελεσματικότητα ενός εκπαιδευτικού συστήματος εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τον εκπαιδευτικό, ο οποίος είναι ο σημαντικότερος παράγοντας επιτυχίας της διδασκαλίας και υλοποίησης της εκάστοτε εκπαιδευτικής πολιτικής (Μπουζάκης, Τζήκας και Ανθόπουλος, 1998· Robinson, 1999). Η επιστημονική του επάρκεια σε συνδυασμό με την κάλυψη απαραίτητων μέσων και προϋποθέσεων είναι δυνατό να εξασφαλίσουν την παροχή ποιοτικής διδασκαλίας του μαθήματος της μουσικής, ώστε όχι μόνο να μάθει μουσική στα παιδιά, αλλά «διά της μουσικής» να προωθηθούν οι στόχοι του μαθήματος, της αισθητικής αγωγής και της εκπαίδευσης γενικότερα.

Είναι γεγονός ότι η επιστημονική συγκρότηση των εκπαιδευτικών που κλήθηκαν να διδάξουν το μάθημα της Μουσικής Αγωγής έχει δεχτεί κατά το παρελθόν έντονη κριτική. Αφορμή για αυτό στάθηκαν ο προσανατολισμός και το επίπεδο των σχολών εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών. Είναι όμως σαφές ότι και οι εκπαιδευτικοί είναι προϊόν των εκπαιδευτικών διαδικασιών, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τη διαμόρφωση της προσωπικότητάς τους. Ο Small (1983) υποστηρίζει ότι ένας μεγάλος αριθμός δασκάλων μουσικής θεωρούν την επαγγελματική εκπαίδευση που πήραν στα ωδεία, στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες ή στα Πανεπιστήμια πρότυπο για τη διδασκαλία στο σχολείο, με αποτέλεσμα να ολοκληρώνεται ένας «φάυλος κύκλος» που αποκλείει την πλειονότητα των παιδιών από την απόκτηση οποιασδήποτε ουσιαστικής μουσικής εμπειρίας στο σχολείο.

Η βιβλιογραφική έρευνα έδειξε ότι, παρά τις πολλές κατηγορίες και τη διαφορετική εκπαίδευση των εκπαιδευτικών που διδάσκουν μουσική στα Δημοτικά Σχολεία, κοινό χαρακτηριστικό αποτελεί η έλλιπής κατάρτισή τους για τη διδασκαλία της μουσικής (Σταύρου, 2004). Το μέγεθος αυτής της έλλειψης εξαρτάται από την ιστορική περίοδο, την ειδικότητα και τη σχολή εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών.¹

¹ Το γεγονός του χαμηλού επιπέδου κατάρτισης των εκπαιδευτικών που διδάσκουν μουσική στη θεσμοθετημένη εκπαίδευση δεν αποτελεί ελληνική πρωτοτυπία. Συναντάται σε πολλές ακόμα χώρες και σχετίζεται με το γενικότερο προσανατολισμό της εκπαίδευσης και τη θέση της μουσικής σε αυτή.

Πιο συγκεκριμένα, σε όλη την ιστορική διαδρομή σημειώθηκε η ανεπαρκής εκπαίδευση των δασκάλων γενικών μαθημάτων για τη διδασκαλία της μουσικής, η έλλειψη μουσικοπαιδαγωγικής κατάρτισης των αποφοίτων των ωδείων καθώς και η καλύτερη μεν αλλά όχι ικανοποιητική εκπαίδευση σε αυτό τον τομέα των αποφοίτων των Τμημάτων Μουσικών Σπουδών. Η αυστηρότερη, εξάλλου, κριτική που ασκήθηκε στους ειδικούς δασκάλους μουσικής δεν εστιάζεται στη μουσική, αλλά στην παιδαγωγική τους κατάρτιση.²

Παρά το γεγονός ότι με την πάροδο του χρόνου υπήρξε σταδιακή βελτίωση της εκπαίδευσης των δασκάλων γενικών μαθημάτων, σε ό,τι αφορά τη διδασκαλία της μουσικής η κατάσταση –τουλάχιστον ποσοτικά, σε επίπεδο δηλαδή ωρών διδασκαλίας– είναι υποδεέστερη της περιόδου των Παιδαγωγικών Ακαδημιών. Η εισαγωγή των ειδικών δασκάλων για τη διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής Αγωγής στο Δημοτικό Σχολείο καθώς και η λειτουργία των Τμημάτων Μουσικών Σπουδών στα Πανεπιστήμια βελτίωσε αισθητά τη διδασκαλία του μαθήματος στο Δημοτικό Σχολείο παρά τις σημαντικές αδυναμίες που μπορεί κανείς να παρατηρήσει στα προγράμματα των σχολών και στη διδασκαλία του μαθήματος.

Σκοπός της έρευνας που παρουσιάζεται ήταν να καταγράψει τις στάσεις και τις απόψεις των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα της Μουσικής Αγωγής στο Δημοτικό Σχολείο σχετικά με την εκπαίδευσή τους. Εξετάζονται η μουσικοπαιδαγωγική τους επάρκεια, οι αλλαγές που θεωρούν ότι είναι σκόπιμο να γίνουν στις σχολές εκπαίδευσής τους με στόχο τη βελτίωση της ικανότητάς τους για τη διδασκαλία της μουσικής στο Δημοτικό Σχολείο και, τέλος, η συμφωνία τους με τη θέση για εκπαίδευση στα Παιδαγωγικά Τμήματα των εκπαιδευτικών που πρόκειται να διδάξουν μουσική στην εκπαίδευση.

2. Μέθοδος

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν εκπαιδευτικοί (ειδικοί δάσκαλοι μουσικής και δάσκαλοι γενικών μαθημάτων) από την Αττική και την Ήπειρο οι οποίοι διδάσκουν το μάθημα της Μουσικής Αγωγής στα Δημοτικά Σχολεία. Από τους 542 εκπαιδευτικούς στους οποίους δόθηκε το ερωτηματολόγιο ανταποκρίθηκαν οι 440 (ποσοστό 81,2%). Πιο συγκεκριμένα, απάντησαν 374 δάσκαλοι γενικών μαθημάτων και 66 μουσικοί. Οι 166 συμμετέχοντες στην έρευνα ήταν άντρες και οι 274 γυναίκες· 298 ήταν απόφοιτοι Παιδαγωγικής Ακαδημίας, 76 Παιδαγωγικού Τμήματος, 50 σπούδασαν σε ωδεία, 9 σε Τμήματα Μουσικών Σπουδών και, τέλος, 7 είχαν σπουδάσει σε Παιδαγωγική Ακαδημία ή/και σε Παιδαγωγικό Τμήμα με επιπλέον σπουδές σε ωδείο.

2 Σχετικές έρευνες αναδεικνύουν ως μεγαλύτερο εμπόδιο για τους ειδικούς δασκάλους μουσικής κατά τη διδασκαλία την πειθαρχία και τα προβλήματα που δημιουργούνται στην καθημερινή πρακτική (Παπαζαφής, 1991). Λόγω, επίσης, των ελλείπων γνώσεων παιδαγωγικής των «δασκάλων ειδικότητων», άλλη έρευνα των Κοκκίδου και Χατζηχαμάρη (1998) σημειώνει ότι ο ρόλος τους κινδυνεύει να περιοριστεί στη μετάδοση γνώσεων τεχνικής φύσης.

Τα δεδομένα της έρευνας συγκεντρώθηκαν με τη μέθοδο του ερωτηματολογίου. Για την απάντηση κάθε ερώτησης δινόταν ισοδιαστημική κλίμακα πέντε διαβαθμίσεων μέτρησης μεγέθους. Τα δεδομένα αναλύθηκαν με τη βοήθεια του στατιστικού προγράμματος SPSS. Για τη στατιστική ανάλυση των αποτελεσμάτων χρησιμοποιήθηκαν στατιστικοί δείκτες περιγραφικής στατιστικής, ο δείκτης συσχέτισης *Pearson r* (*Pearson r correlation*), στατιστικές μέθοδοι όπως *t-test*, *ανάλυση διακύμανσης* (*analysis of variance*: ANOVA) και *πολυμεταβλητή ανάλυση διακύμανσης* (*multivariate analysis of variance*: MANOVA).

3. Αποτελέσματα

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με την επάρκεια των μουσικοπαιδαγωγικών τους σπουδών. Με βάση τα αποτελέσματα, το 67% των εκπαιδευτικών θεωρούν τις σπουδές τους στα μουσικοπαιδαγωγικά «λίγο» έως «καθόλου» επαρκείς και το 9% «πολύ» έως «απόλυτα» επαρκείς.

Πίνακας 1. Επάρκεια μουσικοπαιδαγωγικών σπουδών των εκπαιδευτικών. Δείκτες περιγραφικής στατιστικής

Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	N	Τιμή Κλίμακας*	Συχνοτική κατανομή	Συχνοτική κατανομή %
2.12	1.00	430	1	136	31.6
			2	152	35.3
			3	103	24.0
			4	31	7.2
			5	8	1.9
Σύνολο				430	100.0

1=καθόλου 2=λίγο 3=μέτρια 4=πολύ 5=πάντα/απόλυτα

Στον Πίνακα 2 παρουσιάζονται οι μέσες τιμές, οι τυπικές αποκλίσεις και οι διαφορές μεταξύ εκπαιδευτικών διαφορετικής ειδικότητας και με διαφορετικές σπουδές ως προς την επάρκεια μουσικοπαιδαγωγικών σπουδών. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα πληρέστερη μουσικοπαιδαγωγική κατάρτιση θεωρούν ότι έχουν οι απόφοιτοι των ωδείων. Γενικά, οι ειδικοί δάσκαλοι μουσικής θεωρούν ότι διαθέτουν επάρκεια μουσικοπαιδαγωγικών σπουδών σε σημαντικά μεγαλύτερο βαθμό από τους δασκάλους γενικών μαθημάτων. Παρουσιάζονται, επίσης, στατιστικά σημαντικές διαφορές μεταξύ των εκπαιδευτικών με φοίτηση σε διαφορετικές σχολές. Συγκεκριμένα, όσοι έχουν σπουδάσει σε ωδεία και σε Τμήματα Μουσικών Σπουδών (κατηγορίες 3, 4) θεωρούν ότι έχουν επάρκεια μουσικοπαιδαγωγικών σπουδών σε σημαντικά μεγαλύτερο βαθμό από όσους έχουν σπουδάσει σε Παιδαγωγικές Ακαδημίες και σε Παιδαγωγικά Τμήματα (κατηγορίες 1, 2). Το ίδιο παρατηρείται, επίσης, μεταξύ δασκάλων γενικών μαθημάτων που έχουν επιπλέον μουσικές σπουδές σε ωδεία (κατηγορία 5) και των αποφοίτων των Παιδαγωγικών Ακαδημιών και των Παιδαγωγικών Τμημάτων.

Πίνακας 2. Επάρκεια μουσικοπαιδαγωγικών σπουδών. Μέσες τιμές (M), τυπικές αποκλίσεις (SD) και διαφορές μεταξύ δασκάλων και μουσικών (t-values) και μεταξύ εκπαιδευτικών με διαφορετικές σπουδές (F-values)

Κατηγορίες εκπαιδευτικών	Επάρκεια μουσικοπαιδαγωγικών σπουδών	
	Μέση τιμή/Τυπική απόκλιση (M/SD)	Διαφορές
Δάσκαλοι	1.89/.81	<i>t</i>
Μουσικοί	3.45/.94	12.61***
1. Π.Α.	1.91/.82	F
2. Π.Τ.	1.81/.73	48.72***
3. ΩΔΕΙΟ	3.47/1.00	(3-1,2) (4-1,2) (5-1,2)
4. Τ.Μ.Σ.	3.33/.71	
5. Π.Α. /Π.Τ. ΚΑΙ ΩΔΕΙΟ	3.43/.98	

Π.Α.= Παιδαγωγική Ακαδημία, Π.Τ.= Παιδαγωγικό Τμήμα, Τ.Μ.Σ.= Τμήμα Μουσικών Σπουδών

Στον Πίνακα 3 παρουσιάζονται οι απαντήσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με συγκεκριμένες αλλαγές στα προγράμματα σπουδών των σχολών εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών με στόχο την καλύτερη εκπαίδευσή τους. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν σε ποσοστό 73% με ενίσχυση των σπουδών αναφορικά με τα αναλυτικά προγράμματα του Δημοτικού Σχολείου και σε ποσοστό 85% με ενίσχυση της Μουσικής Παιδαγωγικής.

Πίνακας 3. Αλλαγές των προγραμμάτων σπουδών στις σχολές εκπαίδευσης εκπαιδευτικών. Δείκτες περιγραφικής στατιστικής

Αλλαγές	Μέση Τιμή	Τυπική Απόκλιση	N	Τιμή Κλίμακας	Συχνοτική Κατανομή	Συχνοτική Κατανομή %
Σπουδές στα αναλυτικά προγράμματα του Δημ. Σχολείου	3.83	.85	428	Καθόλου, Λίγο Πολύ, Απόλυτα	35 313	8.2 73.1
Σπουδές στη Μουσική Παιδαγωγική	4.09	.81	431	Καθόλου, Λίγο, Πολύ, Απόλυτα	19 365	4.4 84.7
καθόλου, λίγο = 1, 2				πολύ, πάντα = 4, 5		

Στον Πίνακα 4 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συγκρίσεων διάφορων κατηγοριών εκπαιδευτικών ως προς τις προαναφερόμενες αλλαγές στα προγράμματα σπουδών των σχολών εκπαίδευσής τους. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, οι μουσικοί, σε μεγαλύτερο βαθμό από τους δασκάλους γενικών μαθημάτων, θεωρούν ότι οι εκπαιδευτικοί που πρόκειται να διδάξουν το μάθημα της Μουσικής Αγωγής στο

Δημοτικό Σχολείο πρέπει να λαμβάνουν πληρέστερη μουσικοπαιδαγωγική κατάρτιση και να εκπαιδεύονται περισσότερο στα αναλυτικά προγράμματα του Δημοτικού Σχολείου. Προκύπτει, επίσης, ότι οι πτυχιούχοι των Παιδαγωγικών Τμημάτων θεωρούν, σε μικρότερο βαθμό από ό,τι όσοι έχουν σπουδάσει σε Τμήματα Μουσικών Σπουδών, ότι κατά την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών που πρόκειται να διδάξουν το μάθημα της Μουσικής Αγωγής απαιτούνται σπουδές σχετικές με τα αναλυτικά προγράμματα. Οι ίδιοι (πτυχιούχοι Παιδαγωγικών Τμημάτων) θεωρούν, σε μικρότερο βαθμό από ό,τι οι δάσκαλοι γενικών μαθημάτων με πρόσθετες μουσικές σπουδές σε ωδεία, ότι για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών που πρόκειται να διδάξουν μουσική απαιτούνται επιπλέον μουσικοπαιδαγωγικές σπουδές.

Στον Πίνακα 5 παρουσιάζονται οι απαντήσεις σχετικά με εκπαίδευση στα Παιδαγωγικά Τμήματα των εκπαιδευτικών που πρόκειται να διδάξουν μουσική στο Δημοτικό Σχολείο. Το ποσοστό συμφωνίας με την παραπάνω πρόταση ανέρχεται περίπου στο 85% («πολύ», «απόλυτα»).

Πίνακας 4. Αλλαγές των προγραμμάτων σπουδών στις σχολές εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών. Μέσες τιμές (M), τυπικές αποκλίσεις (SD) και διαφορές (F-values) μεταξύ δασκάλων και μουσικών και μεταξύ εκπαιδευτικών με διαφορετικές σπουδές

Κατηγορίες εκπαιδευτικών	Σπουδές στα αναλυτικά προγράμματα Δημοτικού Σχολείου		Σπουδές στη Μουσική Παιδαγωγική	
	M/SD	F	M/SD	F
Δάσκαλοι	3.78/.83	6.85**	4.03/.80	11.54***
Μουσικοί	4.09/.88		4.41/.85	
1. Π.Α.	3.83/.79	2.75* (2-4)	4.06/.77	3.13* (2-5)
2. Π.Τ.	3.62/.99		3.93/.91	
3. ΩΔΕΙΟ	4.08/.86		4.37/.86	
4. Τ.Μ.Σ.	4.22/.97		4.38/1.06	
5. Π.Α. /Π.Τ. ΚΑΙ ΩΔΕΙΟ	3.71/.95		4.57/.53	

* $p < .05$ ** $p < .01$ *** $p < .001$

Π.Α. = Παιδαγωγική Ακαδημία, Π.Τ. = Παιδαγωγικό Τμήμα, Τ.Μ.Σ. = Τμήμα Μουσικών Σπουδών

Πίνακας 5. Βαθμός συμφωνίας με εκπαίδευση των εκπαιδευτικών μουσικής στα Παιδαγωγικά Τμήματα. Δείκτες περιγραφικής στατιστικής

Μέση τιμή	Τυπική απόκλιση	N	Τιμή Κλίμακας*	Συχνοτική κατανομή	Συχνοτική κατανομή %
4.15	.90	436	1	11	2.5
			2	13	3.0
			3	43	9.9
			4	201	46.1
			5	168	38.5
Σύνολο			436	100.0	

1=καθόλου 2=λίγο 3=μέτρια 4=πολύ 5=πάντα/απόλυτα

Στον Πίνακα 6 παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των συγκρίσεων κατηγοριών εκπαιδευτικών ως προς την άποψή τους σχετικά με την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών που πρόκειται να διδάξουν μουσική, στα Παιδαγωγικά Τμήματα. Σύμφωνα με τις απαντήσεις, οι δάσκαλοι γενικών μαθημάτων, σε σημαντικά μεγαλύτερο βαθμό από τους ειδικούς δασκάλους μουσικής, θεωρούν πως οι εκπαιδευτικοί μουσικής πρέπει να εκπαιδεύονται στα Παιδαγωγικά Τμήματα. Το ίδιο παρατηρείται και μεταξύ των αποφοίτων των Παιδαγωγικών Ακαδημιών και των αποφοίτων των ωδείων.

Πίνακας 6. Εκπαίδευση των εκπαιδευτικών μουσικής στα Παιδαγωγικά Τμήματα. Μέσες τιμές (M), τυπικές αποκλίσεις (SD) και διαφορές μεταξύ κατηγοριών εκπαιδευτικών.

Κατηγορίες εκπαιδευτικών	Εκπαίδευση εκπαιδευτικών μουσικής στα Παιδαγωγικά Τμήματα	
	<i>M/SD</i>	<i>t</i>
Δάσκαλοι	4.21/.81	2.61*
Μουσικοί	3.80/1.23	
1. Π.Α.	4.24/.76	<i>F</i>
2. Π.Τ.	4.12/.99	
3. ΩΔΕΙΟ	3.78/1.25	3.99**
4. Τ.Μ.Σ.	3.56/1.33	(1-3)
5. Π.Α. /Π.Τ. ΚΑΙ ΩΔΕΙΟ	4.14/.90	

* $p < .05$ ** $p < .01$

Π.Α.= Παιδαγωγική Ακαδημία, Π.Τ.= Παιδαγωγικό Τμήμα, Τ.Μ.Σ.= Τμήμα Μουσικών Σπουδών

4. Συμπεράσματα

Τα δεδομένα της έρευνας που παρουσιάστηκαν σημειώνουν την ελλιπή μουσικοπαιδαγωγική κατάρτιση των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το μάθημα της Μουσικής Αγωγής στο Δημοτικό Σχολείο. Το γεγονός αυτό αναδεικνύει τόσο το πρόβλημα της φυσιολογικής και του προσανατολισμού των σχολών εκπαίδευσής τους όσο και της ανάγκης για κάλυψη αυτής της αδυναμίας. Όπως ήταν αναμενόμενο, η μουσικοπαιδαγωγική κατάρτιση των ειδικών δασκάλων μουσικής εμφανίζεται ενισχυμένη έναντι των δασκάλων γενικών μαθημάτων. Οι απόφοιτοι μάλιστα των ωδείων θεωρούν ότι έχουν την πληρέστερη κατάρτιση. Από τα προγράμματα όμως των ωδείων δεν προκύπτει ιδιαίτερη εκπαίδευση των σπουδαστών στα μουσικοπαιδαγωγικά η οποία να δικαιολογεί αυτή τη θέση των μουσικών αποφοίτων των ωδείων. Αντίθετα, παρατηρείται απουσία σχετικού αντικειμένου. Η προσπάθεια για ερμηνεία αυτού του δεδομένου οδηγεί στην πιθανότητα να θεωρείται δεδομένη και αδιαμφισβήτητη η μέθοδος διδασκαλίας της μουσικής που συνηθίζεται στα ωδεία, με την οποία διδάχτηκαν οι ίδιοι οι μουσικοί και την οποία έχουν ως πρότυπο κατά τη διδασκαλία της μουσικής στην τάξη. Εξάλλου, γενικότερα, είναι συχνό το φαινόμενο να αντιμετωπίζεται η διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής Αγωγής στο Δημο-

τικό Σχολείο ως «ωδειακό» μάθημα.

Τα υψηλά ποσοστά που καταγράφηκαν σχετικά με αλλαγές στα προγράμματα σπουδών των σχολών εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών δείχνουν ότι οι εκπαιδευτικοί, και ιδιαίτερα οι ειδικοί δάσκαλοι μουσικής, δεν είναι ικανοποιημένοι από τον προσανατολισμό και το επίπεδο σπουδών των σχολών εκπαίδευσής τους. Καταδεικνύουν, επίσης, την αδυναμία τους να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της διδασκαλίας της Μουσικής Αγωγής.

Το πού και, κυρίως, το πώς θα εκπαιδεύονται οι ειδικοί δάσκαλοι μουσικής που πρόκειται να διδάξουν στην εκπαίδευση απασχόλησε την εκπαιδευτική κοινότητα ιδιαίτερα από την περίοδο εισαγωγής της ειδικότητας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση (τέλος δεκαετίας του 1980).³ Αναπτύχθηκε ευρύς προβληματισμός σχετικά με την εκπαίδευση των «εκπαιδευτικών ειδικοτήτων», ο οποίος αφορούσε την παιδαγωγική κατάρτιση και κατ' επέκταση τη σχολή στην οποία είναι σκόπιμο να εκπαιδεύονται.⁴ Σε σχετική ερώτηση, στο πλαίσιο της παρούσας έρευνας, καταγράφηκε υψηλό ποσοστό θετικής γνώμης αναφορικά με την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών μουσικής στα Παιδαγωγικά Τμήματα. Οι εκπαιδευτικοί, δηλαδή, που διδάσκουν το μάθημα της Μουσικής Αγωγής θεωρούν ως καταλληλότερη σχολή εκπαίδευσής τους τα Παιδαγωγικά Τμήματα, από όπου, παράλληλα με τις παιδαγωγικές και άλλες σπουδές, θα λαμβάνουν την ειδικότητα του μουσικού. Στη διαμόρφωση αυτού του ποσοστού φαίνεται πως συνέβαλε σημαντικά η εμφανής έλλειψη παιδαγωγικών γνώσεων των μουσικών. Η διαφορά που παρατηρείται μεταξύ δασκάλων γενικών μαθημάτων και μουσικών στις απαντήσεις της παραπάνω ερώτησης μπορεί να αποδοθεί στην ιδιαίτερη σημασία που έχει για τους πρώτους η παιδαγωγική κατάρτιση, αντικείμενο στο οποίο έχουν οι ίδιοι, κατά κύριο λόγο, εκπαιδευτεί. Το υψηλό μεν αλλά χαμηλότερο ποσοστό θετικής άποψης που καταγράφηκε από τους ειδικούς δασκάλους μουσικής είναι πιθανό, εκτός των άλλων, να σχετίζεται με την «εργασιακή ανασφάλεια» που πηγάζει από το ενδεχόμενο της κάλυψης των θέσεων των μουσικών από απόφοιτους των Παιδαγωγικών Τμημάτων. Πιθανώς, επίσης, να σχετίζεται με τη βαρύνουσα σημασία που έχει για τους μουσικούς αυτή καθαυτή η μουσική και όχι τόσο η διδασκαλία και οι απαιτήσεις της.

Οι ίδιες διαπιστώσεις ερμηνεύουν και την πεποίθηση των εκπαιδευτικών ότι απαιτούνται αλλαγές στα προγράμματα σπουδών των σχολών εκπαίδευσης όσον πρόκειται να διδάξουν το μάθημα της Μουσικής Αγωγής, τόσο σχετικά με τα αναλυτικά προγράμματα Μουσικής του Δημοτικού Σχολείου όσο και με τη Μουσική Παι-

3 Από τις αρχές του 20ού αιώνα ήδη ο Δελμούζος (1913) τόνιζε πως στην περίπτωση που το μάθημα δινόταν σε μουσικούς αυτοί θα έπρεπε «...να προετοιμάζονται και για τη σωστή μέθοδο της διδασκαλίας, ν' αποχτούν δηλαδή σχετική παιδαγωγική μόρφωση και ικανότητα» (σ. 14).

4 Ανακοινώθηκαν μάλιστα συγκεκριμένες προτάσεις, που αναφέρονταν σε εκπαίδευση, μακροπρόθεσμα, στα Παιδαγωγικά Τμήματα, από όπου θα αποφοιτούσαν δάσκαλοι με παράλληλη ειδίκευση στη μουσική και στις άλλες ειδικότητες (Πρακτικά 1ου Πανελλήνιου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου ΥΠ.Ε.Π.Θ. – Διεύθυνσης Σπουδών Π.Ε., 1989).

δαγωγική. Γενικά, οι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι η εκπαίδευσή τους για τη διδασκαλία της μουσικής είναι ανεπαρκής και ότι απαιτούνται μέτρα για βελτίωση της ικανότητάς τους καθώς και αλλαγή του προσανατολισμού και του επιπέδου σπουδών των σχολών εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών.

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών για τη διδασκαλία του μαθήματος της Μουσικής Αγωγής αποτελεί σημαντικό ζήτημα, το οποίο όσο δεν επιλύεται τόσο διογκώνεται. Απασχόλησε τους ερευνητές παγκόσμια, ώστε σήμερα να γίνεται όλο και περισσότερο αποδεκτή η ανάγκη μιας ολοκληρωμένης εκπαίδευσης με έντονο το στοιχείο της φιλοσοφίας της μουσικής εκπαίδευσης, η έλλειψη της οποίας στερεί από τους εκπαιδευτικούς μια στέρεη φιλοσοφική άποψη (Walker, 1989). Ο Elliot (1995) θεωρεί τα στοιχεία φιλοσοφίας απαραίτητα για να αποφύγει η πρακτική την εσφαλμένη κατεύθυνση, παρά το γεγονός ότι πολλοί θεωρούν τη σκέψη περιττή στη διδασκαλία της μουσικής. Η εμπειρία στην τάξη δεν αποτελεί, από μόνη της, εγγύηση για αποτελεσματική διδασκαλία (Swanwick & Paynter, 1993), όπως δεν αποτελούν εγγύηση και οι μουσικές γνώσεις του εκπαιδευτικού. Σύμφωνα με τον Elliot (1995), δε φτάνει να κατέχει κανείς καλά τη μουσική για να θεωρείται καλός δάσκαλος μουσικής. Οι γνώσεις Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας είναι απαραίτητες για τη συγκρότηση της προσωπικότητας του δασκάλου μουσικής.

Τέλος, σε ό,τι αφορά τις προοπτικές που ανοίγονται για το μάθημα καθώς και για την εκπαίδευση των εκπαιδευτικών, είναι γεγονός ότι οι νέες συνθήκες που διαμορφώνονται στις δυτικές κοινωνίες έρχονται να αμφισβητήσουν, εκτός των άλλων, τη δομή του εκπαιδευτικού συστήματος και να επηρεάσουν τόσο τα αναλυτικά προγράμματα του σχολείου όσο και τα προγράμματα της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών. Εξάλλου, το σχολείο –αυτός είναι ο ρόλος του– υπηρετούσε πάντα τις κυρίαρχες απόψεις κάθε εποχής και κοινωνίας. Έτσι, όσο το σχολείο θα είναι στενά δεμένο με τη γνώση –και εσχάτως με την κατάρτιση–, ούτε η μουσική θα έχει καλύτερη θέση στην εκπαίδευση ούτε και η κατάρτιση των εκπαιδευτικών που πρόκειται να διδάξουν μουσική θα είναι επαρκής, ώστε να επιτελέσει η μουσική το σημαντικότερο ρόλο της στη διαμόρφωση ολοκληρωμένων προσωπικοτήτων.

Βιβλιογραφία

- Δελμούζος, Α. (1913). “Η Μουσική ή σωστότερα η Ωδική στα σχολεία μας”. Σημείωμα στο: Καλομοίρης Μ. *Η μουσική στο σχολείο*. Ανατύπωση από το Δελτίο του Εκπαιδευτικού Ομίλου, τόμ. 3, σελ. 12-14.
- Elliot, D. (1995). *Music Matters. A new Philosophy of Music Education*. New York: Oxford University Press.
- Κοκκίδου, Μ. – Χατζηκαμάρη, Π. (1998). “Η Αισθητική Αγωγή στο σχολείο μέσα από τα μάτια των εκπαιδευτικών”, *Μουσική Εκπαίδευση*, 1, (1), 12-23.
- Kraus, E. (1990). “Zoltan Kodaly’s Legacy to Music Education”, στο Carder, D. (Ed.): *The Eclectic curriculum in American music education. Contributions of Dalcroze, Kodaly and Orff*. Second edition. Music Educators National Conference (MENC), σελ.79-92.
- Μπουζάκης, Σ. – Τζήκας, Χ. – Ανθόπουλος, Κ. (1998). *Η κατάρτιση των Δασκάλων-Διδασκαλισσών και των Νηπιαγωγών στην Ελλάδα*, τ. Β’ (1933-1990). Αθήνα: Gutenberg.
- Πανεπιστήμιο Πατρών, Σχολή Κοινωνικών και Ανθρωπιστικών Επιστημών, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης (1996). *Αξιολόγηση του προγράμματος «ΜΕΛΙΝΑ» - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ*. Προσωρινή έκθεση. Πάτρα.
- Πρακτικά 1ου Πανελλήνιου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου ΥΠ.Ε.Π.Θ. – Δ/σης Σπουδών Π.Ε. (1989). *Τα νέα Αναλυτικά Προγράμματα Φυσικής Αγωγής, Ξένων Γλωσσών, Μουσικής, Καλλιτεχνικών Μαθημάτων στο Δημοτικό Σχολείο*. Αθήνα: ΦΗΜΙΟΣ Ιθάκης.
- Robinson, K. (1999). *Οι τέχνες στα σχολεία. Αρχές, πρακτικές, προβλέψεις* (μτφρ. Ζαφειρίου Α.). Αθήνα: Κρατική Σχολή Ορχηστρικής Τέχνης, Καστανιώτης.
- Small, C. (1983). *Μουσική-Κοινωνία-Εκπαίδευση* (μτφρ. Μιχ. Γρηγορίου). Αθήνα: Νεφέλη.
- Σταύρου, Ι. (2004). *Η διδασκαλία της παραδοσιακής μουσικής στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Ιστορική ανασκόπηση – σημερινή πραγματικότητα, Διδακτορική Διατριβή*. Κέρκυρα: Ιόνιο Πανεπιστήμιο, Τμήμα Μουσικών Σπουδών.
- Swanwick, K. – Paynter, J. (1993). “Teacher Education and Music Education: an editorial view”, *British Journal of Music Education*, 10 (1), σελ. 3-8.
- Walker, D. (1989). *Teaching Music. Managing the Successful Music Program*. New York: Schirmer Books.